

Η ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ

ΥΠΟ

ΞΕΝΟΦ. Ε. ΖΟΛΩΤΑ

Εἰς μίαν κοινωνικὴν οἰκονομίαν κινουμένην ὑπὸ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος εἶναι οἰκονομικὴ καὶ ὄχι προσωπικὴ. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ὑποκειμένων τῆς οἰκονομίας διὰ τῶν ἀπαραιτήτων μέσων πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν των, ἀλλὰ συντελεῖται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ κυρία λειτουργία εἶναι ἡ ἐξισορρόπησις τῆς στενότητος τῶν ἐτοίμων ἀγαθῶν πρὸς τὴν στενότητα τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν παραγωγικῶν μέσων.

Ἐρωτᾶται ὅμως : ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ διανομὴ εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται μὲ τὴν συμβολὴν ἐκάστου εἰς τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς ; Ὑπάρχει ἐκμετάλλευσις εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος ; Καὶ ἐὰν ὑπάρχη, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ αὐτὸ ἐπιστημονικῶς διὰ τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς θεωρίας ;

Τόσον ἡ παλαιότερα ὅσον καὶ ἡ νεωτέρα ἀστικὴ θεωρία ὡσάκις ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς διανομῆς συνεσχέτισε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ἰδιοκτητὰς τῶν παραγωγικῶν μέσων μὲ τὸ προερχόμενον ἐξ αὐτῶν εἰσόδημα, ἔδωσε δὲ λύσεις δικαιολογούσας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἀπόληψιν μὴ ἐξ ἐργασίας εἰσοδήματος.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι διὰ τὸ ζήτημα τοῦ τόκου ἡ θεωρία τῆς ἐποχῆς τοῦ Senior, τῆς ὁποίας ὑπολείμματα ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς

Marshall και Cassel, ακόμη δὲ καὶ εἰς ἄλλους νεωτέρους οἰκονομολόγους.

Εἶναι παράδοξον ὅτι ἡ νεωτέρα ἀστική θεωρία ἐνῶ ἀσχολεῖται εὐρέως μὲ τὸ πρόβλημα τῆς διανομῆς ἀποφεύγει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκμεταλλεύσεως περιοριζομένη ἀπλῶς νὰ ἀναλύῃ τὸν μηχανισμόν βάσει τοῦ ὁποῦ συντελεῖται ἡ διανομή.

Μόνον ἡ σοσιαλιστική θεωρία ἀντεμετώπισε τὸ ζήτημα αὐτὸ ριζικῶς, χωρὶς ὅμως κατὰ τὴν γνώμη μας νὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴν ἴσυσιν. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑνὸς διότι ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα εἰς ἐποχὴν ὅπου ἡ οἰκονομικὴ θεωρία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ ἐξελιχθῆ καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἐπηρέασθη λαθανόντως ἀπὸ τὴν σοσιαλιστικὴν ἰδεολογίαν περὶ διανομῆς καὶ παρεγνώρισεν εἰς τινὰς περιπτώσεις οὐσιώδεις οἰκονομικοὺς παράγοντας, ὅπως εἶναι π. χ. ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Φρονοῦμεν ὅτι ἡ νεωτέρα θεωρία τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἀντικειμενικῶς ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς διανομῆς. Μίαν προσπάθειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἀποτελεῖ καὶ ἡ κατωτέρω ἀνάλυσις, διὰ τῆς ὁποίας παρακολουθοῦμεν τὴν ἐμφάνισιν καὶ διαμόρφωσιν τῶν μὴ ἐξ ἐργασίας εἰσοδημάτων εἰς τὴν στατικὴν καὶ δυναμικὴν οἰκονομίαν.

Α. Ἡ Στατικὴ Οἰκονομία

Εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν παρατηροῦμεν ὅτι πάντα τὰ μεγέθη εὐρίσκονται ἐν κινήσει, παραμένουν ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως μέτρου ἀμετάβλητα, μὲ ἄλλους λόγους παρουσιάζουν πάντοτε τὰς ἰδίας διαστάσεις. Τοιαῦτα μεγέθη εἶναι ἡ ἐργασία, τὸ ἔδαφος, τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον, αἱ τιμαί, αἱ μέθοδοι παραγωγῆς, ἡ προσφορά, ἡ ζήτησις κλπ. Μία στατικὴ οἰκονομία διὰ νὰ παραμείνη στατικὴ πρέπει νὰ πληροῖ τοὺς ἐξῆς ὅρους: Πρῶτον αἱ τιμαὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν πρέπει νὰ συμπίπτουν μὲ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς τῶν, νὰ μὴ ὑφίσταται δὲ ἀφορμὴ ἐπιδιώξεως κέρδους ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἡ ὁποία θὰ συνετέλει εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ἰσορροπίας. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς στατικῆς οἰκονομίας εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀνυπαρξία κερδῶν ἢ ζημιῶν. Δεύτερον διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ ποιότητος πρέπει νὰ ὑφίστανται ἐνιαῖα ἔξοδα παραγωγῆς, νὰ ἔχουν δὲ ἐκλεγῆ μεταξὺ τῶν διαφόρων μεθόδων παραγωγῆς αἱ ὀλιγοδαπανώτεροι. Τρίτον ὁ ἐφοδιασμὸς

διὰ παραγωγικῶν μέσων πρέπει νὰ εἶναι εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις ὁμοίομορφος, ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται αἰτία βελτιώσεως αὐτοῦ. •

Τοιοτοτρόπως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς στατικῆς οἰκονομίας εἶναι πλήρης ἰσορροπία καὶ πλήρης ἔλλειψις πάσης ἀφορμῆς πρὸς ἀλλοίωσιν.

Εἰς τὴν στατικὴν αὐτὴν οἰκονομίαν ζήτησις ἀποταμιεύσεων πρὸς παραγωγὴν νέου πραγματικοῦ κεφαλαίου δὲν ὑφίσταται, καθόσον ἡ μόνη λειτουργοῦσα παραγωγὴ πραγματικοῦ κεφαλαίου ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ φθειρομένου. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν οἰκονομίαν αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίσταται τόκος.

Ἐκ παραλλήλου εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν, ἀναλόγως τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ἔδαφος δύναται νὰ ἀποτελῇ οἰκονομικὸν ἀγαθόν, ὅποτε ἀποφέρει ἔγγειον πρόσοδον, ἢ δύναται νὰ εἶναι ἐλεύθερον ἀγαθόν, ὅποτε ἡ χρησιμοποίησις του δὲν φέρει καμμίαν τιμὴν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ὁποίαν ἐξετάζομεν ὑποθέτομεν ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι ἐλεύθερον ἀγαθόν καὶ συνεπῶς δὲν ὑφίσταται ἔγγειος πρόσοδος.

Τέλος εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν ἐλλεῖπει τὸ καθαρὸν ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, δεδομένου ὅτι ὑφίστανται ἐνιαῖα ἔξοδα παραγωγῆς διὰ τὰ προϊόντα τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ ποιότητος, αἱ δὲ τιμαὶ των συμπίπτουν μὲ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι εἰς τὴν στατικὴν αὐτὴν οἰκονομίαν ὑπάρχει εἰς μόνον συντελεστής τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐργασία, καὶ ἓν μόνον ἔξοδον παραγωγῆς, ὁ ἐργατικὸς μισθός.

Τῆς ἐργασίας διακρίνομεν τρεῖς κυρίας μορφάς τὴν ἐκτελοῦσαν, τὴν ὀργανωτικὴν καὶ τὴν ἀποταμιευμένην. Αἱ ἀμοιβαὶ τῶν τριῶν αὐτῶν κατηγοριῶν τῆς ἐργασίας σχηματίζονται βάσει τῆς στενότητός των, ἡ ὁποία ὑποτίθεται σταθερά. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν ἀποταμιευμένην ἐργασίαν παρατηροῦμεν ὅτι ἡ τιμὴ τῆς διαμορφοῦται βάσει τῆς ποιότητος καὶ στενότητος τῶν εἰς αὐτὴν δεσμευμένων ἐργατικῶν δυνάμεων. Ἡ ἀποταμιευμένη αὕτη ἐργασία ἀποτελεῖ ἐνταῦθα μόνη τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον. Τοῦτο δὲν ἀφήνει κανένα τόκον ἢ κέρδος, ἀλλ' ἀποδίδει ἀκριβῶς ποσοστὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν φθορὰν του καὶ ἐξαρκοῦν εἰς τὴν ἀντικατάστασίν του.

Ἡ τιμὴ τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου (ἐνταῦθα τῆς ἀποταμιευμένης ἐργασίας) ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς ἢ ἀναπαραγωγῆς -του, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν εἶναι ἴσα

πρὸς ἄλληλα. Ἡ τιμὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν φθειρομένων διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀποταμιευμένων ἐργατικῶν δυνάμεων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι εἰς τὴν στατικὴν αὐτὴν οἰκονομίαν ἡ διανομὴ τοῦ εισοδήματος γίνεται ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ μισθοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ποικίλλει ἀναλόγως τῆς στενότητος τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ. Μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἐργασίας εὐρίσκεται καὶ ἡ ἐπιχειρηματικὴ, διὰ τὴν ὁποίαν σχηματίζεται ὁ ἐπιχειρηματικὸς μισθός.

Β Ἡ Δυναμικὴ Οἰκονομία

Χαρακτηριστικὸν τῆς δυναμικῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ μεταβολὴ τῶν διαφόρων μεγεθῶν ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων.

Αἱ διαταράξεις τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ὑποστῇ ἡ στατικὴ οἰκονομία εἶναι δύο κατηγοριῶν: αἱ εἰδικώτεραι καὶ αἱ γενικώτεραι.

Αἱ εἰδικώτεραι ὀφείλονται εἰς διάφορα εἰδικὰ αἷτια δρῶντα εἴτε ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς προσφορᾶς εἴτε ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς ζητήσεως. Οὕτως, αἱ καιρικαὶ συνθήκαι ἐπηρεάζουν τὸν ὄγκον τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν προσφορὰν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἡ μεταβλητότης τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν καταναλωτῶν ἐπηρεάζει τὴν ζήτησιν διαφόρων προϊόντων κλπ. Αἱ εἰδικώτεραι αὐταὶ διαταράξεις τῆς ἰσορροπίας τῆς στατικῆς οἰκονομίας δὲν παρουσιάζουν ὡς πρὸς τὸ θέμα μας ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον.

Ἀντιθέτως αἱ γενικώτεραι διαταράξεις ἐμφανίζονται πολὺ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, καθόσον εἶναι αἱ προκαλοῦσαι τὰ σπουδαιότερα οἰκονομικὰ φαινόμενα. Αὗται δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ πρώτη προέρχεται ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων παραγωγῆς. Κατωτέρω θὰ προσπαθήσωμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ φαινόμενα τὰ δημιουργούμενα πρῶτον ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἄνευ μεταβολῆς τῶν μεθόδων παραγωγῆς, δεύτερον ἀπὸ τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων παραγωγῆς μὲ στάσιμον πληθυσμὸν καὶ τρίτον ἀπὸ ἀμφότερα.

Πρῶτη περίπτωση: αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀνωτέρω περιεγράψαμεν τὴν κατάστασιν τῆς στατικῆς οἰκονομίας: ἐνιαῖα ἔξοδα παραγωγῆς, σύμπτωσις τιμῶν καὶ ἐξόδων, ἀπουσία τόκου, ἐγγείου προσόδου καὶ κέρδους ἢ ζημίας. Ἄς ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι ἔχομεν μίαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 3%,

ἐρωτᾶται: ποῖαι ἀλλοιώσεις θὰ ἐπέλθουν εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν; Ἡ πρώτη ἀφορμὴ θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς προσφορᾶς ἐργασίας. Πράγματι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐμφανίσεως τῶν νέων ἐργατικῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ κατάστασις τῆς στατικῆς οἰκονομίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῇ, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ζήτησεως οὐδεμίαν διατάραξις εἶναι ἐφικτή, ἐφ' ὅσον ὁ νέος πληθυσμὸς δὲν ἀπέκτησεν ἴδιον εἰσόδημα, ὃ δὲ παλαιὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ ὡς καὶ πρότερον. Διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς προσφορᾶς ἐργασίας ἢ πρώτη ἀλλαγὴ ἢ ὁποῖα θὰ προκληθῇ θὰ εἶναι ἡ μείωσις τῶν ἐργατικῶν μισθῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ δημιουργήσῃ διαφορὰν μεταξὺ ἐξόδων παραγωγῆς καὶ τιμῶν, δηλαδὴ κέρδος.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν θὰ σταματήσουν ἐδῶ, καθόσον ἡ δημιουργία τοῦ κέρδους θὰ παρακινήσῃ τοὺς ἐπιχειρηματίας πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὑφισταμένων ἢ ἱδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὑπαρξις ἀποταμιεύσεων. Τοιαῦται ἀποταμιεύσεις ὑπάρχουν, μέχρι τῆς στιγμῆς ὅμως, μὴ ὑφισταμένων ἀναγκῶν μεγαλυτέρων τῶν ἀποταμιεύσεων, δὲν ἐσχηματίζετο τιμὴ, τόκος, πρὸς ἐξισορρόπησίν των. Κατόπιν ὅμως τῶν ἐπελθουσῶν ἀλλοιώσεων δημιουργεῖται ζήτησις ἀποταμιεύσεων μεγαλυτέρα τῶν διαθεσίμων, ὁπότε, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἰσορροπία, θὰ σχηματισθῇ τόκος, ὃ ὁποῖος κατ' ἀνώτατον ὄριον δύναται νὰ λάβῃ ὕψος ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἐκ τῆς τελικῆς πτώσεως τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων γεννηθὲν κέρδος.

Διὰ τῶν νέων ἐπιχειρήσεων θὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, αὕτη ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ πτώσιν τῶν τιμῶν, δεδομένου ὅτι διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων δημιουργεῖται ἀντίστοιχος ζήτησις.

Ἐν τούτοις ἡ ἱδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ πρόσθετος ζήτησις ἐργατικῶν δυνάμεων θὰ ἐπιφέρῃ ἐκ νέου ὕψωσιν τινὰ τῶν ἐργατικῶν μισθῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν θὰ φθάσουν τὸ παλαιὸν των ἐπίπεδον, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς περιλαμβάνεται πλέον καὶ ὁ τόκος. Ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὸ ποσοστὸν αὐτὸ τοῦ τόκου θὰ παραμείνουν τὰ ἡμερομισθία χαμηλότερα.

Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀριστική. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ πληθυσμὸς θὰ παύσῃ αὐξανόμενος, αἱ μέθοδοι παραγωγῆς παραμένουν ἀμετάβλητοι, θὰ σημειωθοῦν ὠρισμένοι ἀλλοιώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπαναφέρουν τὴν οἰκονομίαν εἰς τὴν παλαιάν ἰσορροπίαν. Πράγματι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἱδρύθησαν αἱ νέα ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπησχολήθησαν πάντες οἱ ἐργάται, ἡ δὲ παραγωγή προσηρμόσθη πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας, παρα-

τηρεῖται διακοπή ζητήσεως ἀποταμιεύσεων πρὸς ἴδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων. Ὁ σχηματισμὸς ὅμως τῶν ἀποταμιεύσεων ἐξακολουθεῖ, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ἀντιστοίχου ζητήσεως, θὰ προκληθῇ ἀναγκαίως πτώσις τοῦ τόκου, δημιουργοῦσα τὴν δυνατότητα κερδῶν εἰς νεοῖδρυομένας ἐπιχειρήσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιδιώξουν οἱ ἐπιχειρηματίαι. Ἀποτέλεσμα τούτου θὰ εἶναι ἡ ζήτησις ἐργατικῶν δυνάμεων, δεδομένου δὲ ὅτι πᾶσαι εἶναι ἤδη ἀπασχολημέναι, ἐξεύρεσις τοιούτων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἀποσπάσεως ἐκ τῶν παλαιῶν ἐπιχειρήσεων κατόπιν πληρωμῆς ὑψηλοτέρου μισθοῦ. Ἡ κίνησις αὕτη θὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρις ὅτου τὰ ἡμερομίσθια ἐπανακτήσουν τὸ παλαιὸν τῶν ὕψος, ὁ τόκος κατέλθῃ εἰς τὸ μηδέν, ἡ δὲ οἰκονομία ἐπανεύρῃ τὴν ἀρχικὴν τῆς ἰσορροπίαν.

Δεύτερον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ αἱ ἀλλοιώσεις εἶναι διάφοροι. Ἐφ' ὅσον ἡ ἔντασις τῆς αὐξήσεως παραμείνῃ ἡ ἴδια, ὁ τόκος θὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφιστάμενος εἰς τὸ ἐπιτευχθὲν ἐπίπεδον, δεδομένου ὅτι κατ' ἔτος θὰ ἀνακύπτῃ εἰς τὴν ἀγορὰν ἡ ἴδια ζήτησις ἀποταμιεύσεων πρὸς ἴδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων. Διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ὅμως αὐτὸ πρέπει προηγουμένως οἱ νέοι ἐργάται νὰ ζητήσουν ἀπασχόλησιν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ σημειωθῇ πτώσις τῶν μισθῶν, ἡ ὁποία θὰ παρακινήσῃ τοὺς ἐπιχειρηματίας λόγῳ τῆς προβλέψεως κέρδους εἰς τὴν ἴδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων. Τὸ κέρδος ὅμως τῶν ἐπιχειρηματιῶν μετὰ τὴν ἀπορρόφησιν ὅλων τῶν διαθεσίμων ἐργατικῶν δυνάμεων θὰ ἐξαφανισθῇ, καθόσον διὰ τῆς ζητήσεως τούτων θὰ προκληθῇ ὑψωσις τῶν ἐργατικῶν μισθῶν ἐξουδετερώουσα τὸ ἐπιπρόσθετον κέρδος. Ἡ ὑψωσις αὕτη θὰ φθάσῃ ἀκριβῶς μέχρι τοῦ ὀρίου ἐκείνου εἰς τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὰς ἐπικρατούσας τιμὰς θὰ δύναται νὰ καταβάλλεται ὁ ἰσχύων τόκος.

Εἰς ἡν περίπτωσιν ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἐντονωτέρα ἢ ἀσθενεστερά τοῦ προηγουμένου ἔτους θὰ σημειωθοῦν ἀντίστοιχοι ἀλλοιώσεις τῆς οἰκονομίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δύο περιγραφεισῶν περιπτώσεων.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διατάραξιν τῆς στατικῆς οἰκονομίας ὡς πρὸς τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον. Δὲν εἶναι ὅμως αὕτη ἡ μόνη, καθόσον ἡ αὐξήσις τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς παραγωγῆς προϋποθέτουν εὐρυτέραν χρησιμοποίησιν ἐδάφους καὶ ἐδαφικῶν ὑλῶν. Μέχρι τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν στατικὴν οἰκονομίαν τὸ ἔδαφος ἀπετέλει ἐλεύθερον ἀγαθόν, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι εἶχον χρησιμοποιηθῇ πάντα τὰ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος καὶ θέσεως καλύτερα

έδαφη. Ἡ συμπερίληψις εἰς τὴν καλλιέργειαν δευτέρας κατηγορίας ἐδαφῶν εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ἐσημειοῦτο ὑψώσεις τῶν τιμῶν τῶν περιεχόντων ἐδαφικὰς ὑλάς ἀγασθῶν, ὥστε αὐταὶ νὰ δύνανται νὰ καλύπτουν τὰ μεγαλύτερα ἔξοδα παραγωγῆς κατὰ μονάδα προϊόντος. Αὐτὸ βεβαίως δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἂν ἀντὶ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν ἐπέλθῃ μείωσις τῶν ὑπολοίπων ἐξόδων παραγωγῆς, π. χ. τῶν ἐργατικῶν μισθῶν. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο. Διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς διευρύνσεως τῆς προσφορᾶς ἐργασίας σημειοῦται πτώσις τῶν μισθῶν, δημιουργοῦσα διαφορὰν μεταξὺ ἐξόδων παραγωγῆς καὶ τιμῶν, ἐπιτρέπουσαν τὴν χρησιμοποίησιν χειροτέρων ἐδαφῶν. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀναγκαία ἢ χρησιμοποίησις τῶν ἐδαφῶν τούτων, δὲν θὰ ἐκλείψῃ. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει οἱ μισθοὶ νὰ εἶναι κατ' ἀντίστοιχον ποσοστὸν κατώτεροι τῶν προηγουμένων. Ἡ περαιτέρω αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ θὰ συντελέσῃ εἰς νέαν πτώσιν μισθῶν καὶ ἐπέκτασιν τῆς καλλιέργειας εἰς ἐδάφη τρίτης κατηγορίας καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως διὰ τὰ καλύτερα ἐδάφη δημιουργεῖται διαφορὰ μεταξὺ ἐξόδων καὶ τιμῶν, τοῦτέστιν ἔγγειος πρόσδοδος, ἢ ὁποῖα προσλαμβάνει μόνιμον χαρακτήρα. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ εἰσπράττεται οὐσιαστικῶς εἰς βᾶρος τῶν ἐργατικῶν μισθῶν, καθόσον εἶναι δημιούργημα τῆς πτώσεως τῶν ἐργατικῶν μισθῶν.

Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως τῆς διαταράξεως τῆς στατικῆς οικονομίας κατόπιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ προκύπτουν δύο τινά: Πτώσις τῶν ἐργατικῶν μισθῶν καὶ ἀντίστοιχος ἐμφάνισις τόκου καὶ ἐγγείου προσόδου, εἰσπραττομένων ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ ἐδάφους, Τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν εἰσπραττομένων τόκων καὶ ἐγγείου προσόδου εἶναι ἴσον πρὸς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῆς ἐπελθούσης ἐλαττώσεως τῶν μισθῶν. Τοῦτο δεικνύει σαφῶς ὅτι εἰς περίπτωσιν μεμονωμένης αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (ποσοτικῆς προόδου) δημιουργεῖται μὴ ἐξ ἐργασίας προερχόμενον εἰσόδημα εἰς τοὺς κατόχους κεφαλαίου καὶ ἐδάφους ὑπὸ τὴν μορφήν τόκου καὶ ἐγγείου προσόδου εἰς βᾶρος τοῦ ἐξ ἐργασίας παραγομένου, δηλαδὴ τῶν ἐργατικῶν μισθῶν.

Δευτέρα περίπτωσις: βελτίωσις τῶν μεθόδων παραγωγῆς ὑπὸ στάσιμον πληθυσμόν.

Καὶ ἐνταῦθα ἀναχωροῦμεν ἀπὸ μίαν στατικὴν οικονομίαν, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι κατόπιν ὠρισμένων ἐφευρέσεων τὰ προϊόντα α, β, γ καὶ δ δύνανται νὰ παραχθοῦν εὐθηνότερον. Οἱ ἐπιχειρηματῆαι παρατηροῦντες ὅτι ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς ἢ ἴδρυσις

έπιχειρήσεων αἱ ὁποῖαι ἐφαρμοζοῦν τὰς νέας μεθόδους παραγωγῆς ἐξασφαλίζει κέρδος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ προβοῦν εἰς τὴν σύστασιν αὐτῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ πράξουν δύο τινά, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ζητήσουν ἐργατικὰς χεῖρας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπησχολημένοι καὶ οὕτω θὰ προκαλέσουν ὑψωσιν τῶν ἡμερομισθίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ζητήσουν ἀποταμιεύσεις, ἐφ' ὅσον δὲ αὐταὶ δὲν θὰ ἐξαρκέσουν θὰ δημιουργηθῆ τὸκος.

Ἐὰν τώρα ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν α καὶ β ἀφήνει κέρδος ὑπὸ τὰς παλαιὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς 10 % , τοῦ γ 6 % καὶ τοῦ δ 3 % , αἱ δὲ ὑφιστάμεναι ἀποταμιεύσεις ἐξαρκοῦν διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ζητήσεως πρὸς ἴδρυσιν ἐπιχειρήσεων μόνον διὰ τὰ τρία πρῶτα ἀγαθὰ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἰκανοποιηθῆ ἡ ζήτησις διὰ ταῦτα, νὰ σχηματισθῆ δὲ τὸκος 6 % , ἐν τούτοις ὅμως ἐπειδὴ, ὡς ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, θὰ προκληθῆ ἡ ὑψωσις τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων, ἡ ἀποδοτικότητα τῆς παραγωγῆς τοῦ α καὶ β ἀγαθοῦ δὲν θὰ εἶναι πλέον 10 % ἀλλὰ 8 % , τοῦ δὲ γ 4 % , ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ τὸκος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνέλθῃ εἰς 4 % .

Ἐὰν τώρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ παλαιαὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας τιμὰς ἐκάλυπτον ἀκριβῶς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς, αὐταὶ δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ὑψώσουν τοὺς ἐργατικοὺς μισθοὺς ὡς μὴ ἔχουσαι περιθώριον. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ ἀπολύσουν ἐργάτας οἱ ὁποῖοι θὰ ἀπορροφηθοῦν μὲ τὸν ἴδιον μισθὸν ὑπὸ νεοῖδρυομένων ἐπιχειρήσεων, ἐφ' ὅσον προσφέρεται ἀποταμιευτικὸν κεφάλαιον εἰς τὸ παλαιὸν ἐπίπεδον τοῦ τόκου. Ἄς ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι αἱ δυνατότητες νεωτέρων ἐπικερδεστέρων συνδυασμῶν τῆς παραγωγῆς εἶναι συνεχεῖς διὰ πλείονα ἀγαθὰ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ζητῆται διαρκῶς ἀποταμιευτικὸν κεφάλαιον πρὸς ἴδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων δι' ἐκείνους τοὺς τομεῖς ὅπου τὰ ἐξοδα παραγωγῆς, συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ τόκου, εἶναι μικρότερα τῶν τιμῶν καὶ ἀφήνουν κέρδος ἢ ἴσα τοῦλάχιστον πρὸς τὰς τιμὰς. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἔχει τὰς ἀκολουθοῦσας συνεπεῖας : συντελεῖ πρῶτον εἰς τὴν δημιουργίαν τόκου ὡς μονίμου φαινομένου, δεύτερον εἰς τὴν αὔξησιν τῆς προσφορᾶς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν των, τρίτον εἰς τὴν διαδοχικὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐκάστοτε ὀριακῶν ἐπιχειρήσεων, τέταρτον εἰς τὴν σχετικὴν ὑψωσιν τῶν ἐργατικῶν μισθῶν καὶ πέμπτον εἰς τὴν δημιουργίαν δυναμικοῦ κέρδους ὡς μονίμου φαινομένου.

Ἡ ποιοτικὴ οἰκονομικὴ πρόοδος, ἐφ' ὅσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν της εἶναι ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίησις περισσοτέρων ἐδαφικῶν ὑλῶν, θὰ προκαλέσῃ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἐγγείου προσόδου ὡς

μονίμου επίσης φαινομένου ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ποσοτικῆς προόδου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ποιοτικῆς προόδου δημιουργεῖται τόκος, ἔγγειος πρόσοδος καὶ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, ἐπὶ πλέον δὲ σημειοῦται ὑψώσεις τῶν ἐργατικῶν μισθῶν καὶ σχετικὴ πτώσις τῶν τιμῶν, πάντα ὅμως ταῦτα συντελοῦνται χάρις εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν πρωτοβουλίαν. Ἐάν δὲν ὑφίστατο ἡ τελευταία αὕτη, ἡ οἰκονομία θὰ παρέμενε στάσιμος, οὐδεμία δὲ τῶν μεταβολῶν θὰ ἐλάμβανε χώραν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ποσοτικὴν πρόοδον, ἐν προκειμένῳ ὄχι μόνον δὲν ἐπέρχεται μείωσις τῶν μισθῶν, ἀλλὰ τὸναντίον σημειοῦται ὑψώσεις των, ἡ ὁποία εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τοὺς πραγματικοὺς μισθοὺς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν. Ταῦτοχρόνως ὁ τόκος καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος καταβάλλονται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴν συνεχῆ μείωσιν τῶν ἐξόδων, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται ἡ ἐφαρμογὴ νέων συνδυασμῶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας.

Τρίτη περίπτωσις: βελτίωσις τῶν μεθόδων παραγωγῆς ὑπὸ αὐξανόμενον πληθυσμόν.

Καὶ ἐδῶ ἀναχωροῦμεν ἀπὸ μίαν στατικὴν οἰκονομίαν, δεχόμενοι ὅτι τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν διὰ τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων ἀγαθῶν νέαι εὐθηνότεραι μέθοδοι, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐξάνει κατὰ ὠρισμένον ποσοστόν. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ τῶν δύο προηγουμένων περιπτώσεων συνηνωμένων.

Ἐν πρώτοις ἡ αὐξήσις πληθυσμοῦ ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ πτώσιν τῶν ἐργατικῶν μισθῶν καὶ παρακίνησιν οὕτω πρὸς ἰδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων. Τοῦτο ὅμως δὲν θὰ συμβῆ πλέον, καθόσον παραλλήλως πρὸς τὴν αὐξήσιν αὐτὴν βαίνει ἡ βελτίωσις τῶν μεθόδων παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἐπίσης ἀποτελεῖ κίνητρον πρὸς ἰδρυσιν ἐπιχειρήσεων. Κατόπιν αὐτοῦ θὰ ἰδρυθοῦν νέαι ἐπιχειρήσεις, ὄχι ὅμως κατόπιν μειώσεως τῶν μισθῶν, καθόσον δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ προσφορὰ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν τοῦ αὐξανόμενου πληθυσμοῦ ἀντιμετωπίζει τὴν ἐπιπρόσθετον ζήτησιν ἐργατικῶν δυνάμεων. Τοιοῦτοτρόπως συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντα θὰ ἰδρυθοῦν νέαι ἐπιχειρήσεις καὶ θὰ σχηματισθῆ καὶ τόκος. Μία ἢ καὶ πλείονες ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυουσῶν τιμῶν θὰ καλύπτουν ἐπακριβῶς τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς των σὺν τῷ ἀγοραίῳ τόκῳ, πᾶσαι ὅμως αἱ ὑπόλοιποι αἱ ἐφαρμόζουσαι ἀποδοτικώτερας μεθόδους θὰ πραγματοποιοῦν μεγαλύτερα ἢ μικρότερα κέρδη.

Διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν νέων ἐπιχειρήσεων δυνάμεθα ἐπίσης νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν θὰ ἐπέλθῃ πτώσις τῶν τιμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ

πάντως ἂν ἐπέλθῃ δὲν θὰ εἶναι ἴσης ἐντάσεως ὅση θὰ ἦτο εἰς περίπτωσιν μὴ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Τοῦτο δὲ καθόσον ἢ ηὐξημένη παραγωγή ἀντικρούζει νέαν ζήτησιν προερχομένην ἐκ τοῦ αὐξηθέντος καὶ συμμετέχοντος εἰς τὴν παραγωγικὴν λειτουργίαν πληθυσμοῦ.

Εἰς τὴν σύμμικτον αὐτὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν ὑφίσταται τόκος, ἔγγειος πρόσοδος, ἐπιχειρηματικὸν κέρδος ὡς μόνιμα φαινόμενα. ἐνδεχομένως δὲ ὑψώσεις τόσον τῶν χρηματικῶν ὅσον καὶ τῶν πραγματικῶν μισθῶν. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσφαλές, ὑπὸ ὠριμένας μάλιστα συνθήκας εἶναι δυνατόν ἀντὶ ὑψώσεως νὰ σημειοῦται πτώσις. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς μείωσεως τῶν ἐξόδων παραγωγῆς ἐκ τῶν νέων συνδυασμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐφ' ὅσον τὸ μέγεθος αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν καταβαλλομένων τόκων καὶ τῆς ἐγγείου προσόδου, τότε τὸ ἐργατικὸν εἰσόδημα παρὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ ὄχι μόνον δὲν ἐλαττοῦται ἀλλ' αὐξάνεται, ἐφ' ὅσον ὁμοίως τὸ μέγεθος αὐτὸ εἶναι μικρότερον τοῦ συνόλου τῶν καταβαλλομένων τόκων καὶ τῆς ἐγγείου προσόδου, τότε ἐν τμήμα αὐτοῦ πραγματοποιεῖται εἰς βάρος τῶν ἐργατικῶν μισθῶν, ὅποτε τὸ ἐργατικὸν εἰσόδημα ἐλαττοῦται.

Τὰ ἀνωτέρω δεικνύουν σαφῶς ὅτι τόσον ὁ τόκος ὅσον καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος καταβάλλονται τελικῶς εἰς βάρος τῆς ἐργασίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμοίως τῆς ἐντονωτέρας ποιοτικῆς οἰκονομικῆς προόδου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποσοτικὴν καταβάλλονται εἰς βάρος τῆς ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας καθόσον ἢ ἐκτελοῦσα ἐργασία ἐπιτυγχάνει ὑψώσεις τῶν μισθῶν εἰς βάρος αὐτῆς, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐντονωτέρας ποσοτικῆς προόδου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποιοτικὴν πληρώνονται μερικῶς εἰς βάρος τῆς ἐκτελούσης ἐργασίας.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι καὶ αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ εἰσοδήματος, ἐφ' ὅσον εἰσπράττονται ἀπὸ ἰδιώτας ἰδιοκτῆτας παραγωγικῶν μέσων, ἔχουν παρασιτικὸν χαρακτήρα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς μίαν κοινωνικὴν οἰκονομίαν κινουμένην ὑπὸ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν ὁ τόκος καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος ὡς τιμαὶ εἶναι ἀναγκαῖαι δια τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ μηχανισμοῦ ὁ παρασιτικὸς τῶν χαρακτήρ δύναται νὰ ἐκλείψῃ εἴτε διὰ τῆς κοινωνικοποιήσεως ὀλοκλήρου τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ ἐδάφους εἴτε διὰ τῆς κοινωνικοποιήσεως τῶν μεγαλυτέρων παραγωγικῶν μέσων καὶ τῆς διανομῆς τῶν μικροτέρων καὶ τοῦ ἐδάφους ἰσομετρικῶς οὕτως ὥστε ὅλοι ἐκτὸς τοῦ ἐξ ἐργασίας εἰσοδήματός των νὰ λαμβάνουν ἴσα σχεδὸν εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου καὶ ἐδάφους.